

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΥΠΟΣ ΛΥΚΕΙΟΥ: ΗΜΕΡΗΣΙΟ ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ

ΤΑΞΗ: Α΄

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΤΑ ΦΥΛΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Κείμενο

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (1851-1911)

Ο Αμερικάνος (απόσπασμα)

Το χριστουγεννιάτικο διήγημα «Ο Αμερικάνος» δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά, στις 25 και 26 Δεκεμβρίου 1891, στην εφημερίδα Άστυ, της οποίας ο Παπαδιαμάντης υπήρξε τακτικός συνεργάτης.

[...] -Βρε παιδιά, θυμάστε, κανέναν από σας, το Γιάννη τ' μπαρμπα-Στάθη τ' Μοθωνιού, που λείπει στην Αμέρিকা εδώ κι είκοσι χρόνια;

* * *

Ακούσας το όνομα τούτο ο ξένος ανεσκίρτησε κι εστράφη άκων προς τον λαλούντα. Εν τούτοις εκρατήθη, προσεπάθησε να δείξη αδιαφορία, κ' ελθών εκάθισε παρά τινα γωνίαν του καπηλείου. Ήναψε πούρον κ' εκάπνιζεν.

[...] -Πού να θυμάστε σεις! Είσθε όλοι μικρότεροί μου, εξόν απ' τον μπαρμπα-Τριαντάφυλλο, που δεν είναι ντόπιος, κ' εγώ κοντεύω τώρα να σαραντίσω. Ήμουν ως δεκαοχτώ χρονών όταν εξενιτεύθηκε ο γυιος του Μοθωνιού, κ' εκείνος τότε θα ήτον ως εικοσιπέντε. Μα μου φαίνεται, να τον έβλεπα τώρα-δα, θα τον εγνώριζα. Απέθαναν με τον καημό του Γιάννη τους, κι ο καημένος ο μπαρμπα-Στάθης, κ' η γυναίκα του, Θεός χωρέσ' τους! Και το σπιτάκι τους απόμεινε ρείπιο και χάλασμα με δυο μισούς τοίχους εδώ παραπάνου, στις εκκλησιάς το μαχαλά, και μ' ένα μαύρο βαθούλωμα στη γωνιά που ήτον έναν καιρό η παρασιτιά¹ τους. Και ο γυιος τους έρριξε πέτρα πίσω του. Μα ως πόσος κόσμος χάνεται, ως τόσο, και στην Αμέρিকা! Ξέρετε που ήταν και αρραβωνιασμένος;

-Και ποια είχε; ηρώτησε μετ' αδιαφορίας ο κλήτωρ της δημαρχίας, αρχηγός της πολιτοφυλακής της νυκτός.

Ο ξένος ήκουε μετά βαθυτάτης προσοχής, αλλ' εφυλάττετο να στρέψη βλέμμα προς τον λαλούντα.

¹ παρασιτιά = εστία, τζάκι.

-Είχε το Μελαχρώ της θεια-Κυρατσώς της Μιχάλαινας. Και σαν έφυγε και απέρασαν δυο-τρία χρόνια, την εγύρευαν πολλοί, γιατί το κορίτσι είχε χάρες κ' εμορφιές, και τιμημένη ήτον, και μορφοδούλα,² η μόνη κεντήστρα του χωριού μας, και προικιά είχε καλά. Μα το Μελαχρώ δε θέλησε κανέναν, όσο που απέρασαν τα χρόνια κ' έγινε κι αυτή γεροντοκόριτσο. Και με το *αχ* και με το *βαχ*, αδυνάτισε τώρα κ' εχλώμιανε, μα ως τόσο, όταν η γυναίκα έχη καλό σκαρί, δύσκολα γεράζει. Ακόμα το λέει, βρε παιδιά, θα είναι παραπάν' από τριανταπέντε, και φαίνεται να είναι ως εικοσιπέντε· έτυχε μια μέρα να την ιδώ, που τους κουβάλησα ένα σακκί αλεύρι· όσο την κοιτάζης, τόσο νοστιμίζει!

[...]

-Έλα κάμε γλήγορα [...]. Τι μέρα ξημερώνει αύριο; Κλείσε γλήγορα, Δημήτρη, να κοιμηθούν ο κόσμος, θα σηκωθούν τις δυο απ' τα μεσάνυχτα να παν στην εκκλησιά. Και ο κύριος έχει μέρος να κοιμηθή τάχα; ηρώτησε δείξας τον Αμερικάνον.

-[...] Μη σε μέλη ως τόσο για τον κύριο, προσέθηκε παίξας την ματιά εις τον κλήτορα· αν θέλη μέρος να κοιμηθή, έχει και παραέχει.

-Τι τρέχει; ηρώτησε μυστηριωδώς ο κλήτωρ.

-Είναι από δω, ντόπιος, του είπεν εις το ους³ ο Παχούμης.

-Και πώς το ξέρεις;

-Είχα δεν είχα, τον γνώρισα.

-Και ποιος είναι;

-Εκείνος που σας έλεγα πριν, ο Γιάννης τ' μπαρμπα-Στάθη τ' Μοθωνιού. Όταν ήρθες κι αποκαταστάθηκες εδώ τουλόγου σου, ήταν φευγάτος, και γι' αυτό δεν τον θυμάσαι. Μα τον πατέρα του, το μπαρμπα-Στάθη, τον έφθασες, θαρρώ.

[...]

* * *

Όταν οι γείτονες της θεια-Κυρατσώς της Μιχάλαινας εξύπνησαν μετά τα μεσάνυχτα διά να υπάγουν εις την εκκλησίαν, της οποίας οι κώδωνες εκλάγγαζον θορυβωδώς, πόσον εξεπλάγησαν ιδόντες την οικίαν της πτωχής χήρας, εκεί όπου δεν εδέχοντο τα παιδιά να τραγουδήσουν τα Χριστούγεννα αλλά τα απέπεμπον με τας φράσεις, «δεν έχουμε κανένα», και «τι θα τραγουδήσετε από μας;», κατάφωτον, με όλα τα παραθυρόφυλλα ανοικτά, με τας υέλους αστραπούσας, με την θύραν συχνά ανοιγοκλειομένην, με δύο φανάρια ανηρτημένα εις τον εξώστην, με ελαφρώς διερχομένας σκιάς, με χαρμοσύνους φωνάς και θορύβους. Τι τρέχει; Τι συμβαίνει; Δεν ήργησαν να πληροφορηθώσιν. Όσοι δεν το έμαθαν εις την γειτονιάν, το έμαθαν εις την εκκλησίαν. Και όσοι δεν υπήγαν εις την εκκλησίαν, το

² μορφοδούλα = προκομμένη.

³ ους = αυτί.

έμαθαν από τους επανελθόντας οίκαδε την αυγήν, μετά την απόλυσιν της θείας λειτουργίας.

Ο ξενιτευμένος γαμβρός, ο από εικοσαετίας απών, ο από δεκαετίας μη επιστείλας, ο από δεκαετίας μη αφήσας που ίχνη, ο μη συναντήσας που πατριώτην, ο μη ομιλήσας από δεκαπενταετίας ελληνιστί, είχε γυρίσει πολλά μέρη εις τον Νέον Κόσμον, είχαν εργασθή ως υπερβολάβος εις μεταλλεία και ως επιστάτης εις φυτείας, κ' επανήλθε με χιλιάδας τινάς ταλλήρων εις τον τόπον της γεννήσεώς του, όπου επανεύρεν ηλικιωθείσαν, αλλ' ακμαίαν ακόμη, την πιστήν του μνηστήν.

Εν μόνον είχε μάθει, προ δεκαπέντε ετών, τον θάνατον των γονέων του. Περί της μνηστής του είχε σχεδόν πεποίθησιν ότι θα είχαν υπανδρευθή προ πολλού· εν τούτοις διετήρει αμυδράν τινα ελπίδα. Εκ δεισιδαίμονος φόβου, όσον επλησίαζεν εις την πατρίδα του, τόσον edίσταζε να ερωτήση απ' ευθείας περί της μνηστής του, μη δίδων άλλως γνωριμίαν εις κανένα των πατριωτών του, όσους τυχόν συνήντησεν άμα φθάσας εις την Ελλάδα. Επρωτίμα ν' αγνοή τι έγινεν η μνηστή του, μέχρι της τελευταίας στιγμής, καθ' ην θ' απεβιβάζετο εις τον τόπον της γεννήσεώς του και θα προσήρχετο εις ευλαβή επίσκεψιν εις το ερείπιον, όπου ήτο άλλοτε η πατρώα οικία του.

* * *

Μετά τρεις ημέρας, τη Κυριακή μετά την Χριστού Γέννησιν, ετελούντο, εν πάση χαρά και σεμνότητι, οι γάμοι του Ιωάννου Ευσταθίου Μοθωνιού μετά της Μελαχροινής Μιχαήλ Κουμπουρτζή.

[...]

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, *Άπαντα*, Τόμος Δεύτερος, κριτική έκδοση Ν. Δ.

Τριανταφυλλόπουλος, Αθήνα: Εκδόσεις Δόμος, 1982, σσ. 270-273.

ΘΕΜΑ 1α

Να διαβάσετε τις παρακάτω προτάσεις και να τις χαρακτηρίσετε με Σ (Σωστή) ή Λ (Λάθος), σύμφωνα με το νόημα του κειμένου.

α) Οι θαμώνες του καπηλειού αναφέρονται στην προσωπική ιστορία του Γιάννη Μοθωνιού, χωρίς εκείνος να ακούει τα λεγόμενά τους.

β) Ο χρόνος της δράσης τοποθετείται δεκαπέντε χρόνια μετά τον ξενιτεμό του Γιάννη Μοθωνιού.

γ) Την ημέρα των Χριστουγέννων όλο το χωριό πληροφορείται την επανασύνδεση του Μοθωνιού με την Μελαχρώ.

- δ) Η Κυρατσώ επιτρέπει στα παιδιά να τραγουδήσουν τα κάλαντα στο σπίτι της.
ε) Στο απόσπασμα προβάλλονται ως αξίες η επιστροφή στην πατρική γη και η άδολη αγάπη που παραμένει ολοζώντανη παρά τις αντιξοότητες.

10 μονάδες

ΘΕΜΑ 1β

Να χαρακτηρίσετε τον Αμερικάνο σε μία παράγραφο 50 λέξεων, με βάση όσα αναφέρονται στο απόσπασμα που διαβάσατε. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με τις κατάλληλες παραπομπές.

20 μονάδες

ΘΕΜΑ 2α

«Μα το Μελαχρώ δε θέλησε κανέναν, ... δύσκολα γεράζει.»: Να βρείτε τέσσερις λέξεις που ανήκουν στο προφορικό λεξιλόγιο. Πώς αυτές οι γλωσσικές επιλογές εξυπηρετούν το νόημα και το ύφος του κειμένου;

20 μονάδες

ΘΕΜΑ 2β

«Όταν οι γείτονες της θεια-Κυρατσώς ... με χαρμωσύνους φωνάς και θορύβους»: Στο παραπάνω χωρίο να εντοπίσετε: α) ένα ασύνδετο σχήμα και β) μία αντίθεση και να τα συσχετίσετε με τη συναισθηματική κατάσταση της ηρωίδας.

10 μονάδες

ΘΕΜΑ 3

Οι δύο ήρωες του κειμένου διατηρούν άσβηστη τη φλόγα της νεανικής τους αγάπης, παρόλο που δεν έχουν ιδωθεί για είκοσι χρόνια και δεν διατηρούν καμία επικοινωνία. Γράψτε σ' ένα κείμενο 150-200 λέξεων τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας για τη σχέση τους, συγκρίνοντάς τους μ' ένα σύγχρονο ζευγάρι που ζει, όπως κι εκείνοι, σε διαφορετικές ηπείρους, αλλά έχει τη δυνατότητα, χάρη στην τεχνολογία, της διαρκούς και άμεσης επικοινωνίας.

40 μονάδες